

Ukázka z knihy Pandořina skříňka od Lauren Slaterové

„...Nechtěl bych se vás nijak dotknout, ale vám samozřejmě není dobře,“ říká pan Graver.

„Jinak byste nebyla tady. Tak Lucy, co je s vámi?“ zeptá se mě.

„Slyším hlas,“ odpovídám.

Zapisuje to do přijímací karty a chápavě přikyvuje.

„A co ten hlas říká?“

„Žuch.“

Chápavé přikyvování ustane. „Žuch?“ ptá se. Koneckonců se psychotické hlasy takto obvykle neozývají. Obvykle zvěstují zlověstné zprávy o hvězdách a hadech a maličkých schovaných mikrofonech.

„Žuch,“ opakuji.

„Nic jiného?“ ptá se.

„Ne,“ přitakávám.

„Přicházel ten hlas postupně nebo se objevil najednou?“

„Objevil se zčistajasna,“ říkám a z nějakého důvodu si představuji letadlo, jak obrácené špičkou dolů padá z čistého, jasně modrého nebe, zatímco někdo křičí. A já se skutečně začínám cítit poněkud bláznivě. Jak obtížné je oddělit hranou roli od reality, jak důležitý je fenomén, na který již dlouho poukazují sociální psychologové. Mnu si spánky.

„Kdy se tedy ten hlas ozval poprvé?“ ptá se pan Graver.

„Před třemi týdny,“ říkám přesně jako Rosenhan a jeho kolegové.

Ptá se mě, zda mám problémy s jídlem a spánkem, zda se v mé osobním životě nebo v práci vyskytly náhlé stresové faktory, zda nejsem zatížena nějakým traumatem z minulosti. Na každou otázku odpovídám suverénním „ne“; apetit mám dobrý, spím normálně, má práce probíhá jako vždycky.

„Jste si tím jista?“ ptá se mě.

„No,“ říkám, „pokud jde o to trauma, tak mě napadá, že asi ve třetí třídě spadl jeden soused, pan Bauer, do bazénu a zemřel. Na vlastní oči jsem to neviděla, ale trochu traumatizující bylo, když jsem o tom slyšela vyprávět.“

Pan Graver žvýká své pero. Usilovně přemýší. Já vzpomínám na pana Bauera, ortodoxního Žida. Zemřel o šábesu, jeho tmavě modrá, sametová jarmulka vyplavala na hladinu a pak se tam pohupovala.

„Žuch,“ říká pan Graver. „Váš soused žuchnul do bazénu. A vy slyšíte ,žuch‘. Možná jde o posttraumatickou stresovou reakci. Vaše halucinace by mohla být pokusem vaší paměti překonat trauma.“

„Ale ono skutečně nešlo o nic významného,“ říkám. „Byla jsem jenom...“

„Řekl bych,“ přerušuje mě nyní již sebevědomým hlasem, „že utopený soused je traumatizující ztráta. Teď půjdu pro psychiatra, aby vyhodnotil, co a jak, ale osobně mám takové tušení, že se zaměříme na posttraumatickou stresovou reakci a současně že vyloučíme organickou mozkovou poruchu, protože ta se projevuje úplně jinak. Toho bych se nebál.“

Mizí. Jde pro psychiatra. Cítím, jak můj puls stoupá ze 100 na přinejmenším 150, protože ten psychiatrist mě určitě prokoukne, a v horším případě to bude někdo, kdo mě zná ze školy; jak mu to pak vysvětlím?

Psychiatr vchází do malé, uzavřené místnosti. Má na sobě zelenomodrý plášt' a chybí mu brada. Vrhá na mě pronikavý pohled. Dívám se stranou. Posadí se a vzduchne. „Tak vy tedy slyšíte ,žuch“, říká a škrábe se na bezbradé bradě. „Co s tím uděláme?“

„Přišla jsem sem, protože bych ráda, aby ten hlas zmizel.“

„Přichází ten hlas z vaší hlavy nebo odjinud?“ ptá se.

„Odjinud.“

„Řekne také někdy něco jiného než žuch, třeba zabij někoho nebo sama sebe?“

„Nechci nikoho zabít, ani sebe,“ ujišťuji ho.

„Kterýpak je dneska den?“ táže se.

Teď se ocitám před dalším problémem. Zrovna je prázdninový víkend, takže mé ponětí o čase je poněkud nejasné. Přitom ponětí o čase je jedním z kritérií, podle nichž psychiatrist určuje, zda je vyšetřovaná osoba normální nebo nenormální. „Je sobota,“ říkám a modlím se, aby to souhlasilo.

Něco si zapisuje. „Dobrá,“ říká. „Vy tedy slyšíte ten hlas a jinak nemáte žádné psychiatrické příznaky.“

„Mám posttraumatickou stresovou reakci,“ ptám se, „jak naznačoval pan Graver?“

„V psychiatrii je spousta věcí, kterým nerozumíme,“ říká pan doktor a najednou vypadá smutně. Poškrábe se na nose a na okamžik zavře oči. Hlavu má trochu nakloněnou, takže vidím na jeho lebce malou lysinu, asi tak velkou jako byla jarmulka pana Bauera, a chce se mi říct: „Podívejte se, to je v pořádku. Na světě je tolik věcí, o kterých nic nevíme.“ Místo toho dál mlčím a psychiatrist působí zachmuřeně, tak trochu popleteně, a nakonec prohlásí: „Ale ten hlas vás obtěžuje.“

„Tak nějak.“

„Dám vám antipsychotikum,“ říká, a jakmile to vysloví, smutek je pryč. Jeho hlas zní sebevědomě; je zde něco, co může udělat. Pilulka znamená daleko víc než jen pilulka. A pilulka od něj představuje bod obratu. Ruší nejasné hranice mezi tím a oním. Tady je bod obratu. Tady zastav. A tady začni. Pust' se do toho.

„Dám vám Risperdal,“ říká. „Měl by uklidnit sluchová centra ve vašem mozku.“

„Myslíte, že jsem psychotička?“ ptám se.

„Podle mě jde o letmý dotek psychózy,“ odtuší, ale já mám najednou pocit, že to musí říci, když mi předepisuje Risperdal. Antipsychotika nelze předpisovat, dokud není stanovena příslušná diagnóza. Připadá mi dosti zřejmé, že medikace podmiňuje diagnózu, tedy ne obráceně. Za Rosenhanových časů všechno ovládalo psychoanalytické schéma, které určovalo, co je špatné; v současné době všechno ovládá farmakologické schéma, pilulka. Každopádně se zdá být oprávněné Rosenhanovo zjištění, že diagnóza nemá původ ve vyšetřované osobě.

„Působím jako psychotička?“ ptám se.

„Prohlíží si mě. Dlouho, opravdu dlouho si mě prohlíží. „Tak trochu,“ vyjádří se konečně.

„Děláte si ze mě legraci,“ říkám a sahám po klobouku, abych si ho upravila.

„Působíte,“ říká, „trochu psychoticky a hodně depresivně. A deprese mohou mít psychotické příznaky, a proto vám předepíšu také antidepresivum.“

„Působím depresivně?“ opakuji. Skutečně mě to znepokojuje, protože deprese je mi bližší. Deprese jsem už měla, a kdo ví, třeba se vracejí a on to vidí. Možná začínám být depresivní kvůli experimentu, který ve mně vyvolává nenormální nálady, možná že jsem se do toho všeho pustila proto, že nevědomě hledám odbornou pomoc. Svět je celý zamlžený.

Vypisuje mi recepty. Celý rozhovor netrvá déle než deset minut. Odcházím pryč v pravý čas na to, abych zašla do čínské restaurace se skutečnou Lucy Schellmanovou, která říká: „Měla jsi říct ‚bzuch‘ nebo ‚plác‘, to je ještě praštěnější než ‚žuch‘.“

Později si vyzvedávám léky v lékárně s nepřetržitým provozem. A pak, stále v duchu experimentování, si beru antipsychotický Risperdal, jen jednu malou pilulku, a upadám do hlubokého spánku, takže ke mně nepronikne ani hlásek a já se vznáším ve stavu beztíže v nějakém jiném světě, vidím nejasné tvary – stromy, zajíce, anděly, lodě, ale čím usilovněji na ně upírám zraky, tím méně tuším, co to vlastně je.